

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 490/2020 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen kaupallisten DNA-rekisterien käytöstä rikostutkinnassa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Timo Heinosen /kok ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 490/2020 vp:

Onko hallitus valmis mahdollistamaan kaupallisten DNA-rekisterien käytön yhtenä poliisin tutkintakeinona Ruotsin tapaan?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

DNA-näytteen ottaminen toimenpiteenä on pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 32 §:n tarkoittama henkilönkatsastus. DNA-näytteiden määrittämisestä ja tallettamisesta säännellään pakkokeinolain 9 luvun 4 §:ssä.

Pakkokeinolain 9 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan henkilönkatsastus DNA-tunnisteen määrittämiseksi saadaan tehdä, jos on syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi (6) kuukautta vankeutta. 2 momentin mukaan lainvoimaista rikostuomiota suorittavalla henkilölle saadaan tehdä DNA-tunnisteen määrittäminen vankeusrangaistuksen tai vankeusrangaistuksen sijaan tuomitun mielisairaanhoidon aikana, jollei DNA-tunnistetta ole määritetty rikoksen esitutkinnan aikana. 3 momentin nojalla DNA-tunniste saadaan tallettaa poliisin henkilörekisteriin poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. DNA-tunnisteen, joka sisältää tietoa rekisteröitävän muista henkilökohtaisista ominaisuuksista kuin sukupuolesta, tallettaminen on kielletty.

Muulle kuin rikoksesta epäillylle saadaan pakkokeinolain 8 luvun 32 §:n 2 momentin perusteella tehdä henkilönkatsastus DNA-tunnisteen määrittämiseksi, kun on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä (4) vuotta vankeutta. Edellä mainitussa tapauksessa DNA-tunniste voidaan määrittää ilman henkilön suostumusta. Lisäedellytyksenä on erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi sen vuoksi, että rikoksen selvittäminen olisi mahdotonta tai olennaisesti vaikeampaa käyttämällä tutkinnan kohteen oikeuksiin vähemmän puuttuvia keinoja. On huomattava, että 2 momentin perusteella määritetyt DNA-tunnisteet on hävitettävä ja säilytetyt näytteet tuhottava, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Lisäksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettu laki (1054/2018) asettaa rajoituksia viranomaisille henkilötietojen käsittelyssä.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 490/2020 vp

Lain 1 luvun 3 §:n 1 momentin 12-13 kohdissa määritellään geneettinen ja biometrinen tieto. Lain 2 luvussa määritellään henkilötietojen käytön periaatteet.

Teknisen rikostutkinnan järjestämisestä annetun Poliisihallituksen määräyksen POL-2017-14876 mukaan keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio tuottaa teknisen rikostutkinnan palvelut. Palvelut perustuvat eri standardien mukaan akkreditoituun laatu järjestelmään.

Kaupallisten DNA-palvelujen käyttötarkoitus poikkeaa esitutkintaan tarkoitettujen DNA-tunnisteiden käyttötarkoituksesta. Kaupallisten DNA-palvelujen käyttämät DNA-näytteiden tutkimusmenetelmät voivat poiketa viranomaisten käyttämistä tutkimusmenetelmistä esimerkiksi akkreditoinnin osalta. Kaupallisten DNA-palvelujen DNA-näytteet saattavat sisältää tietoja, jotka on kielletty pakkokeinolain 9 luvun 4 §:n 3 momentissa. Esimerkkeinä tästä ovat tiedot mahdollisista sairauksista ja etnisyydestä. Erikseen on syytä huomioida, että viranomaisella ei olisi täyttä varmuutta siitä, kenen DNA-näyte on kyseessä, koska kaupallisen geenitestin käyttäjä tekee näytteenoton viranomaisen valvonnan ulkopuolella.

Voimassa oleva lainsäädäntö on laadittu ennen kaupallisten DNA-palvelujen tuloa markkinoille. Kaupallisten DNA-palvelujen käyttöehdot ja yksityisyyden suojan ehdot kieltävät usein tietojen luovuttamisen lainvalvontaviranomaisille, ellei viranomainen vaadi niitä oikeuden määräyksen tai haasteen nojalla. Voimassa olevan lainsäädännön perusteella on tulkinnanvaraista, voidaanko kaupallisten DNA-palvelujen kautta saatua tietoa käyttää esitutkinnassa. Viranomaisten toimivaltuuslainsäädännöllä asetettu, oikeusvaltioperiaatteen kannalta tärkeä tarkkarajaisuusvaatimus rajoittaa laajentavaa tulkintaa toimivaltuuksien soveltamisessa. Ihmisten ja lainsoveltajan kannalta ei ole asianmukaista laittaa esitutkintaviranomaista asemaan, jossa tulkinnalla joudutaan tekemään ratkaisuja, jotka ulottavat vaikutuksensa yksityisyydensuojaan.

Kaupallisten DNA-palvelujen kautta saadun tiedon käyttäminen esitutkinnassa vaatii lainsäädännön selventämistä. Samassa yhteydessä olisi perusteltua tarkastella ja selvittää geneettisen tiedon ja muiden biometristen tunnisteen laajempi hyödyntäminen esitutkinnassa ja rikosprosessissa oikeusturva- ja yksityisyydensuojanäkökulmien puitteissa.

Helsingissä 3.7.2020

Sisäministeri Maria Ohisalo